

BESLUT

2019-09-30

Dnr: 19/00534

SAKEN

Morgon i P4 Uppland, 2019-02-12 och 2019-02-13, inslag om norsk odlad lax; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslagen frias. De strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGEN

Inslaget den 12 februari 2019

Programledaren påannonserade inslaget enligt följande.

I senaste numret av [namn på tidning] så kan vi läsa om knivstabon [NN] i ett långt reportage om den norska laxindustrin. [NN] är journalist, författare och sportfiskare. Ett känt namn inom sportfiskevärlden både i Sverige och långt utanför våra gränser. Han har lång erfarenhet av fiske och framförallt lax och har bland annat bistått Fiskeriverket med sin kunskap om lax när myndigheten skulle formulera Sveriges laxförvaltning. Och du kanske också sett honom i tv-programleda SVT-programmet *Vildmark fiske*.

Därefter intervjuade en reporter NN hemma hos honom. Intervjun kretsade kring varför NN dömts för olaga intrång på en norsk laxodling. NN redogjorde för syftet med intrånget, som enligt honom handlade om att dokumentera och finna bevis för att laxarna i odlingen for illa. NN beskrev att han såg fler sjuka fiskar än friska fiskar och att många hade stora öppna köttår, svampinfektioner och missbildningar. Vidare menade NN att laxodlingarna bland annat bidrog till en genetisk förorening av den vilda laxen genom att odlingskassarna läckte odlad lax ut i naturen. NN påstod vidare att odlad lax var det giftigaste livsmedlet som gick att köpa i en mataffär i dag, något som allmänheten inte kände till. Reportern kommenterade detta genom att hänvisa till studier från bland annat Norge och Livsmedelsverket som kommit till slutsatsen att det är okej att äta den norska odlade laxen. Mot slutet av inslaget svarade NN att han inte ångrade

att han brutit mot lagen och att han skulle kunna göra om samma sak igen. NN berättade att han var dömd till fängelse eller 12 000 kronor i böter.

Inslaget den 13 februari 2019

Programledaren påannonserade inslaget enligt följande.

Igår så träffade vi alltså journalisten och sportfiskaren [NN] som har en stor erfarenhet av fiske och framförallt då lax och har bland annat bistått Fiskeriverket med sin kunskap om lax när myndigheten skulle formulera Sveriges laxförvaltning. Igår så pratade vi med dig, för du finns med oss här i studion [NN]. Och vi pratade med dig om det långa reportaget i senaste numret av [namn på tidning] om norska laxindustrin.

Därefter hördes delar av intervjun med NN från dagen innan. Inslaget fortsatte därefter med ett studiosamtal där NN och en toxikolog från Livsmedelsverket medverkade. Toxikologen tillbakavisade påståendet om att den odlade laxen skulle vara den giftigaste fisken. Hon menade tvärtom att odlad lax har lägst halter av miljögifter av all fet fisk. Detta berodde på att den odlade laxen fick kontrollerat foder. Högsta halten miljögifter hade fet fisk fångad i Östersjön. Toxikologen redogjorde för Livsmedelverkets råd som sa att det går bra att äta fisk två till tre gånger i veckan, men att det var viktigt att variera sorterna och välja miljömärkt fisk. Anledningen till dessa råd var dels att minska mängden miljögifter vi får i oss via maten, olika fiskar innehåller olika näringsämnen och vissa fiskarter belastar miljön väldigt hårt, till exempel vid odlingen av fisk. NN kommenterade råden från Livsmedelsverket med att dessa ändrats över tid i takt med att halterna av miljögifter ökat i fisken, där konsumenten rekommenderas ett allt mindre fiskintag. Vidare påstod NN att det äts stora mängder odlad lax och att belastningen på det ekologiska systemet därför är väldigt stor. NN menade att fiskeindustrin och den odlade laxen är den största anledningen i dag till att regnskogen skövlas, vilket många saknade kunskap om enligt honom.

ANMÄLAN

Norges sjömatråd anser att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

Programbolaget borde ha varit medvetet om NN:s kritiska inställning till norsk odlad lax och därför redan innan intervjun den 12 februari 2019 säkerställt att motparten gavs utrymme att bemöta kritiken. Vidare förstärktes ensidigheten i inslaget av att reportern inte ställde några som helst kritiska motfrågor ens till de mest drastiska påståendena från NN. Först dagen därpå, den 13 februari 2019, gavs Livsmedelsverket möjlighet att helt avvisa påståendet att norsk odlad lax skulle vara den giftigaste i mataffären. Detta är dock inte en förmildrande omständighet, utan snarare ett bevis på att det första inslaget var illa planerat, tendentiöst och långt ifrån opartiskt. Även i detta reportaget fick NN fortsätta att sprida ogrundade och felaktiga påståenden som inte låg inom Livsmedelverkets expertis. Exempelvis att laxodlarens inköp av sojabönor är

anledningen till att man hugger ned regnskogen i Sydamerika.

Anmälaren har även kritiserat en artikel på Sveriges Radio AB:s (SR) webbplats.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslagen överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

Syftet med intervjun den 12 februari 2019 var att få svar på varför NN valde att simma in till en laxodling i en norsk fjord trots att han visste att han bröt mot lagen. Programledaren underströk att NN:s agerande utgjorde ett olaga intrång och att NN hade fällts i norsk tingsrätt men överklagat beslutet.

Strax efter att inslaget hade sänts den 12 februari ringde Sverigechefen för Norges sjömatråd till P4 Uppland och påtalade att inslaget var vinklat. Han erbjöds att medverka i en intervju samma dag för att berätta hur de norska laxodlingarna arbetar och för att kommentera NN:s berättelse, vilket han avböjde. Sverigechefen erbjöds även att medverka i den uppföljning som P4 Uppland skulle sända morgonen därpå den 13 februari 2019 då även en representant från Livsmedelsverket skulle medverka. Han tackade nej även till detta och hänvisade till att det räckte med att Livsmedelsverket kommenterade uppgifterna.

I morgonprogrammet den 13 februari 2019 fanns Livsmedelsverkets toxikolog på plats i studion tillsammans med NN. En del av måndagens intervju med NN spelades upp och toxikologen fick möjlighet att kommentera hans uppfattning kring halten giftiga ämnen i laxen. Toxikologen hänvisade bland annat till haltdata som visar att odlad lax är den feta fisk som har den lägsta halten av miljögifter. NN redogjorde sedan för sin uppfattning i frågan, vilket toxikologen kommenterade utifrån sitt perspektiv och hur man på bästa sätt undviker att få i sig miljögifter. Hon framhöll att Livsmedelsverkets rekommendation att äta fisk cirka tre gånger i veckan fortfarande gäller.

När anmälan till granskningsnämnden kommit in tog SR ny kontakt med Sverigechefen så att han kunde bemöta NN:s kritik. Måndagen den 18 februari medverkade Sverigechefen och bemötte de påståenden som NN lämnade vid sin medverkan i P4 Uppland.

ANMÄLARENS KOMMENTAR

Anmälaren har kommenterat yttrandet från SR och anför i huvudsak följande.

NN var efter inslag i TV4 och i en stor artikel i en tidning i slutet av januari, en

uppenbart kontroversiell person med mycket starka åsikter om norsk laxodling. Det kan knappast ha undgått redaktionen varför NN simmade in i laxodlingen eller att det var ett sätt att skapa extra uppmärksamhet för frågor som NN brinner för. Att i det läget bestämma sig för att sända en intervju utan egentliga kommentarer eller inbjudna balanserande talespersoner måste anses strida mot reglerna för opartiskhet genom att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas på ett ensidigt sätt.

SR anför att anmälaren redan den 12 februari erbjöds att delta i P4 Upplands sändningar samma dag. Detta är inte korrekt. Anmälaren fick reda på att inslaget sänts runt kl. 14.30 den 12 februari. Via Sverigechefen kontaktade sjömatrådet redaktionen på P4 Uppland strax efter 15-tiden på eftermiddagen och bad att få prata med redaktionschefen. P4 Uppland lovade återkomma senare under eftermiddagen. Först runt kl. 16.30 ringde programledaren upp men gav ingen öppning för en intervju samma dag. Programledaren meddelade dock att redaktionen beslutat att ta in en person från Livsmedelsverket som skulle kommentera NN:s påståenden dagen därpå, den 13 februari. Något som anmälaren bedömde vara bra och tillräckligt. Programledaren nämnde inte att NN på nytt bjöds in även den påföljande morgonen. Här fick NN ytterligare tillfälle att angripa laxodlingen på områden som inte Livsmedelsverket hade möjlighet att kommentera. Exempelvis att skövlingen av Sydamerikas regnskogar till största delen berodde på laxodlarnas köp av sojabönor. Ett påstående som inte har minsta verklighetsförankring av flera orsaker, men där Livsmedelsverket inte är rätt part att kommentera.

Vad avser inslaget den 18 februari så var det ett resultat av anmälan till granskningsnämnden. Eftersom det kom flera dagar efter de övriga inslagen, menar sjömatrådet att det inslaget inte ska vara en del av bedömningen av de två första inslagens partiskhet.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

SR har i ett tilläggsyttrande kommenterat anmälarens kommentarer. SR anför i huvudsak följande.

SR vidhåller att Norges sjömatråd erbjöds att medverka i sändning vid ett flertal tillfällen, bland annat den 12 februari. Norges sjömatråd anför att de cirka kl. 14.30 den 12 februari fick reda på att inslaget hade sänts. Enligt SR hade P4 Uppland kontakt med Sverigechefen redan under förmiddagen samma dag och i samband med detta fick han kännedom om inslaget och erbjöds att medverka. Sverigechefen ringde till P4 Uppland under förmiddagen den 12 februari och påtalade att han tyckte att webbpubliceringen var vinklad. Efter samtalet beslutade P4 Uppland att ta bort webbpubliceringen. Kontakten skedde således redan på förmiddagen och inte efter 15-tiden som Norges sjömatråd anför.

SR vidhåller att Sverigechefen erbjöds att medverka i sändningen den 13 februari tillsammans med NN. Sverigechefen avböjde och menade att det räckte med att Livsmedelsverket var på plats. Vad Norges sjömatråd anför om att programledaren inte gav någon möjlighet för Norges sjömatråd att medverka samma dag stämmer således inte.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Kravet på opartiskhet innebär vidare enligt nämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Vid sin prövning kan nämnden ta hänsyn till ett annat program eller inslag, förutsatt att en sådan balansering framstår som naturlig för lyssnarna. Det kan till exempel röra sig om inslag i den löpande nyhetsförmedlingen eller i en programserie. Det kan också vara ett program som programföretaget hänvisar till i samband med sändningen.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Opartiskhet

Granskningsnämnden anser inte att Norges sjömatråd var en sådan klart utpekad part för vilken programföretaget har en skyldighet att ge tillfälle till bemötande. Inslagen strider därför inte mot kravet på opartiskhet i den delen. Nämnden konstaterar emellertid att NN i inslagen riktade långtgående anklagelser mot den norska laxindustrin, kritik som knappast kan ha varit oförutsedd av programföretaget. Enligt nämndens mening balanserade dock programledaren i tillräcklig grad den kritik som NN förde fram i inslaget den 12 februari, och toxikologen från Livsmedelsverket den kritik som NN förde fram i

inslaget dagen efter. Inslagen strider därför inte heller i detta avseende mot opartiskhetskravet.

Saklighet

Nämnden konstaterar att NN var en så kallad tillfälligt medverkande som gav uttryck för sin personliga uppfattning. För en tillfälligt medverkande kan kravet på saklighet ställas lägre. Nämnden anser att hans uttalanden i inslagen inte medför någon överträdelse av kravet på saklighet.

Övrigt

Nämnden prövar att innehållet i sända program följer de regler och villkor som gäller för SR:s sändningar i marknätet. I nämndens uppgift ingår inte att pröva textinformation eller lagrade ljudfiler på programföretagets webbplats. Anmälarens kritik lämnas därför utan åtgärd i denna del.

Detta beslut har fattats av Ulrik von Essen, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Berivan Yildiz, Malin Bergström, Bo-Erik Gyberg och Pia Rehnquist efter föredragning av Rasmus Gedda.

På granskningsnämndens vägnar

Ulrik von Essen

Rasmus Gedda

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.